

КРАТАК КУРС ИСТОРИЈЕ УМЕТНОСТИ

1.

"Праисторијска уметност"

Поставља се питање може ли се уопште говорити о уметности у праисторији. Може се прочитати, рецимо, да постоји палеолитска уметност (30.000 – 20.000 г. пре н. ере). Људи су се у то време организовали у хорде или племена. Године 1860. **Едуард Лартет** нашао је декорисане предмете из тога доба у пећинама јужне Француске, на локалитету Орињак. Потом су у Шпанији, у **пећинама Алтамаре**, нађени цртежи. За разлику од историчара уметности (који чак говоре о фигуративној и нефигуративној праисторијској уметности), археолози, па и музеолози, тврде да ту не може бити речи о правој уметности. Сви ти цртежи имали су, заправо, магијски карактер. Сlike ловаца који убијају животиње нису призори из лова, већ су цртани унапред, пре одласка у лов, и значили су магијско призивање успешног похода. Такође, често је сликање истих животиња по контурама старих цртежа, што је опет имало магијски карактер – призивање да се животиње врате у што већем броју.

Говори се, такође, и о тзв. пећинској скулптури. То су, уствари, резбарије од костију и рогова, те модели у глини. Најпознатија је *Вилендорфска Венера* (око 25.000 г. пре н. ере), од камена, висока 15 цм. Она је заправо обредна фигура богиње плодности. Чува се у бечком **Музеју историје природе**.

У доба неолита или млађег каменог доба (10.000-3.000 г. пре н. ере) почеле су да се јављају прве сеоске заједнице. То је условило развој занатства, пре свега грнчарства и ткања. Ти предмети, углавном од камена и глине, такође се тешко могу назвати уметничким, него је реч о занатским, дакле употребним предметима (ћупови, тањери), или обредним. Ипак, из овог периода потичу гипсане скулптуре људских глава. Најпознатија је тзв. *Јерихонска глава* (7.000 г. пре н. ере).

2.

Египатска уметност

Тек у **старој египатској цивилизацији** можемо условно говорити о уметности, и то од краја неолита (3.000 г. пре н. ере) па све до 1. века пре н. ере. Међутим, и ту је сва уметност подређена религији, фараону (као Богу на земљи) и држави. Дакле, била је обредна и наменска!

У почетку, у тзв. **прединастичком периоду**, доминира **керамика**. Та керамика декорисана је сликама из живота и обичаја. Најчешћи мотиви су флора и фауна из долине Нила, а касније и бродови и веслачи.

У доба Старог царства (3.000 г. пре н. ере – 2.100 г. пре н. ере) уједињују се полако Доњи и Горњи Египат, а влада укупно шест династија. Развија се земљорадња и сточарство. Уметност је култног карактера. Везана је за храмове и гробнице, тј. за њихову унутрашњост. Доминирају скулптуре које су увек рађене уз мумију и представљале су неку врсту копије. Одликује их статичност, уздржаност, укоченост, било да су у седећем или стојећем ставу. На зидовима гробнице приказиване су сцене из фараоновог живота. Према томе, стварали су одабрани, и то могли да виде само одабрани – свештеници и владари. Из овог периода потиче прво уметничко дело у историји које приказује конкретног човека и конкретан догађај. То је *Нармерова палета*, на којој је приказано како Нармер, владар Горњег Египта, убија краља Доњег Египта, а над њим бдије Хорус, бог Сунца, у виду сокола. Са стране су две змије испреплетаних вратова – симбол уједињеног Египта.

У египатској уметности доминира **монументалност, укоченост, једнодимензионалност и фронталност**. Такве су и слике и рељефи и бисте. Такође, **египатска уметност не познаје перспективу!** Примењује се хијерархијско димензионирање, познато као **изокефалиј**. Наиме, главе личности истога ранга на рељефу су исте величине, с тим што су главе робова најмање, а главе владара највеће.

3.

Уметност Истока

Као што се неолитска занатска "уметност" развила на истоку, тако су се касније развијале уметности у појединим источним царствима.

Месопотамска уметност се развијала напоредо са египатском. Не зна се која је култура старија, тј. која је пре изашла из периода неолита.

Месопотамија је настала у долинама река Тигар и Еуфрат (данашњи Ирак, део Сирије и део Ирана). Држава се развијала у више фаза, па тако и уметност.

Сумерско-акадска култура (2.900-1.900 г. пре н. ере) дала нам је клинасто писмо. Такође, мењали су се административни центри (Ур, Урук, Лагаш). У овој култури **нема обредне уметности**. За Сумерце смрт је била дефинитиван крај. Нису правили гробнице. Скулптуре које су биле главни вид уметности, приказивале су углавном богове и владаре. Но, има много животињских фигура и елемената. Најпознатије су:

- *Женска глава из Урука* (2.900 г. пре н. ере). То је, уствари, део мермерне статуе жене у природној величини.

- *Јарац и дрво*. То је жртвени сталак у виду украсне плоче са златним фризом која дочарава два супротстављена принципа – рат (јарац) и мир (дрво).

- *Харфа из Ура*. На овој харфи приказане су животиње како свирају и веселе се на некој гозби.

Вавилонска уметност, која такође припада сумерско-акадској култури, више је култна, а доминирају представе владара и фантастичних створења. Тако је украшен и *Хамурабијев законик*.

Асирска култура, пак, развила је тзв. уметност приповедања у сликама. Рељеф је плитак, али велике површине са монументалним фигурама. Углавном су то призори из лова и борби. Посебно упечатљив је рељеф *Смртно рањена лавица* (650 г. пре н. ере).

Персијска уметност развијала се од 6. до 4. века пре н. ере.

Персијанци су били номади, нису имали трајне споменике нити писана сведочанства, па из тог доба имамо само предмете које су сахрањивали са мртвима – ножеве, оружје, коњску опрему, врчеве, зделе. Персијанци су освојили Вавилон 539. г. пре н. ере, и за само једну генерацију створили су царство веће од египатског и асирског заједно. То царство срушио је 330. г. пре н. ере Александар Македонски.

Пошто су верске обреде вршили на отвореном, Персијанци немају архитектуру нити обредне предмете. Доминирају **скулптура** и **рељефи** у палатама. Посебно је упечатљива скулптура у палати Персеполис, и на њу је много утицала месопотамска уметност. Наиме, **статична** је, и **са пуно декоративних елемената**. Пред крај царства налазимо трагове римске уметности.

4.

Грчка уметност

Античка уметност отпочела је у Егејском архипелагу, тј. на Криту, у Микени (на Пелопонезу) и у Малој Азији (Троја). Та **егејска уметност** настала је дакле у оквиру најстарије европске културе (3.000 – 1.000 г. пре н. ере). Била је **углавном "занатска уметност"** (оруђе и накит). Прављени су углавном од метала. Било је у каснијем периоду и скулптура, а посебно рељефа. Најпознатији је **рељеф у палати у Кнососу**, познат као *Принц са љиљанима*. На Криту је посебно цветало **зидно сликарство**. Неки историчари уметности управо ово критско зидно сликарство сматрају правим почетком уметности! На овим зидним сликама углавном су представљане сцене из природе, али и људске фигуре са животињама, као што је *Акробата са биком* (1.500 г. пре н. ере).

Уметност Старе Грчке развијала се од 9. в. пре н. ере до 1. века н. ере. У **архајском раздобљу** биле су бројне **скулптуре**. Оне су стилизоване, фигуре представљане у усправном ставу, са рукама уз тело, што је очигледан **египатски утицај**. Ипак, вајари су се трудили да верно прикажу мишиће и кости. У сликарству, пак, доминирају митолошки призори. Слика се црном бојом на црвеној подлози, или црвеном бојом на тамној подлози.

Класично раздобље обележава доминација Атине после Персијских ратова. Развија се књижевност, позориште, али и архитектура (тада је саграђен Акропољ). Тада **Фидија** ради фризове Партенона. У складу са тим развија се тзв. класично вајарство (*Миронов Бацач диска; Аполон Белведерски*). Сликаство сасвим стагнира.

Хеленистичко раздобље, а посебно у доба Филипа и његовог сина Александра Македонског, доноси процват сликарства. Посебно је славан дворски сликар **Апел**. Ово сликарство одликује **разноврсно мешање боја**, као и **сенчење**, чиме се постизао ефекат дубине. Такође, развија се уметност мозаика. С друге стране, скулптура иде утабаним стазама, само што је још јаче приказан напор тела, као на тзв. *Лаокооновој групи*.

5.

Римска уметност

На простору Апенинског полуострва развила се најпре **етрурска уметност** (9. в. пре н. ере – 3. в. пре н. ере). Етрурци су древни италски народ, пристигао са Блиског Истока. Етрурска уметност ослања се на грчку (грчке колоније на југу Италије), али са многим оригиналностима.

Скулптура је везана за погребне ритуале. Посебно су богато украшени саркофази са скулптуром покојника. Такође, рађене су зидне слике у гробницама, углавном са призорима телесног здравља и снаге, не би ли се призвала покојникова снага. Углавном доминирају реалистични призори (лов, атлетске игре), али било је и симболичних представа, као што је фрулаш који води душе мртвих, зидна слика из Леопардове гробнице.

Римска уметност (2. в. пре н. ере – 5. в. н. ере) претрпела је и грчки и етрурски утицај. Историчари уметности у новије време чак тврде да не постоји римска уметност, већ да је то "романизована грчка уметност"!

Вајарство је прво било под етрурским утицајем, са јаком натуралношћу. Касније је преовладао грчки утицај. У **рељефној уметности** потпуно се губи осећај простора и дубине. Сликарство углавном зидно (Помпеја, Херкулану), под грчким је утицајем (натурализам, инсистирање на детаљима, перспектива). Развија се и **уметност мозаика**. Међутим, у рисмком сликарству нема портрета.

6.

Средњовековна уметност

Средњовековном уметношћу називамо уметност која се развијала у Европи, на Блиском Истоку и у северној Африци од првих векова хришћанства до ренесансног доба.

Рана хришћанска уметност (2. в. – 7. век) развијала се углавном у Медитерану. Ова уметност била је **симболичка**, развијајући, углавном под утицајем етрурске уметности (боје и фигуре), симболична значења. Доминирају голуб (симбол Светог Духа), маслина (симбол Завета са Богом), риба (симбол хришћана као рибара људских душа), паук (симбол бесмртности), крст. Уметност је била **утилитарна**, углавном култна.

Византијска уметност (5. век – 15. век) дели се на четири раздобља. **Класично ("златно") доба** трајало је од 5. до 8. века. Како је у то време цветала архитектура, то је и уметност била подређена њој, и углавном се сводила на рељефе у црквама и палатама. У **доба иконоборства** (8. и 9. век) било је забрањено представљање људских ликова. Антропоморфизам је прогоњен као тобожњи остатак паганске уметности. Тада су уништене

многе иконе. У уметности је доминирала орнаментика, а посебно флореални мотиви. Била је то уствари борба вишег и нижег свештенства за политичку моћ. Најзад је победило ниже свештенство, а симбол те победе је Јован Дамаскин, који је насликао икону Богородице Тројеручице. Многи иконоборци су побијени, и иконосликарство је наставило да цвета са представама светаца и владара. У доба македонске и комненске династије (10. и 11. век) у уметности се десио снажан повратак антици, а посебно је јак грчки утицај. Најзад, касновизантијска уметност (11. в. – 15. в.), у којој је опет доминирала архитектура (византијски мајстори су у 11. веку саградили Цркву светог Марка у Венецији), дошла је у додир са романичком и готичком уметношћу на Западу, и ти утицаји се примећују на иконама и фрескама (то је посебно видљиво и у српској уметности, пре свега на фрескама манастира Грачанице).

Романичка уметност (11. в. – 13. в.) претрпела је утицај уметности Старога Рима. Како је била у тесној вези са архитектуром, доминира **зидно сликарство**, са врло разноликим представама Христа. Такође, развијена је **уметност витража**. У сликарству се први пут употребљава тзв. **гваш техника**. Сликало се углавном на пергаменту од магареће коже. Већина тих слика су пејзажи, а људске фигуре су ретке, и увек у другом плану.

Готичка уметност (12. в. – 15. в.) зачала се у Француској и сменила романичку. И она се прилагођавала готичком стилу у архитектури (монументалност, скелетна конструкција, изломљени лукови – пример је катедрала Нотр Дам у Паризу). Доминира **скулптура**, углавном као украс у катедралама. Мотиви су наравно јеванђеоски, а циљ је био да се представи људско тело у узбудљивим тренуцима (представе молитве, бола, патње), што је касније утицало и на ренесансну уметност. У **сликарству** су се тражили **ред и правилност**. Како готичка архитектура није имала равне површине зидова, то у готичкој уметности **нема зидног сликарства**. У сликарству доминира тзв. **просторна илузија**, али су представе реалистичне. На сликама увек доминира једна боја (најчешће црвена, жута или плава), док се контрасти и нијансе постижу сенчењем. Слике су обавезно **дводимензионалне**, дакле без перспективе. Највећи представници су **Ђото** и његов ученик **Чимабуе**. Развијали су се и **уметнички занати**, попут грнчарства, златарства, клесарства, резбарства, израде текстила (везови и гоблени).

Исламска уметност се од 8. века развијала на Средњем и Блиском Истоку, у северној Африци, Шпанији и у северној Индији. Са овом уметношћу први пут се у архитектури појављује **облик џамије**, али још увек без минарета (овај облик прати план Мухамедове куће у Медини). Граде се велелепне **гробнице и маузолеји** (гробнице у Каиру, Таџ Махал у

Индији). Ипак, суштина исламске уметности је **декоративна уметност**. Нема осликавања људи нити светаца и пророка. То значи да на сликама нема анатомских представа, али ни перспективе. Доминирају **флореални мотиви**. Развијају се **уметнички занати**, попут стакларства и златарства. Сликаство се углавном сводило на **илустрације светих књига**.

7.

Ренесансна уметност

Ренесансна уметност (друга половина 15. и 16. век) прошла је кроз више фаза. У почетку још су преовлађивали религиозни мотиви, али без средњовековне симболике. У ренесансној уметности тежило се **реалистичном представљању**, и уметници су настојали да реше проблем дубине простора (**перспектива** и **тродимензионалност**). Уметност је постављена на научне основе (студирала се посебно анатомија људскога тела), а сликало се **темпером** или **уљаним бојама**. Ренесансну уметност одликује **индивидуалност**, па доминирају **портрети** и **аутопортрети**. Развија се **меценатство** као облик финансирања уметника, а стварају се и **прве збирке**, које ће постати основ за каснији настанак музеја. Током ренесансе уметнички центри су се селили. У **раној ренесанси** (друга половина 15. века) центар је била Тоскана, тј. Фиренца, а у тзв. **високој ренесанси** (16. век) центар је Рим. Тада је настала идеја о уметнику као генију који је Богом надахнут. **Млетачка ренесанса** развила се аутономно, под јаким византијским утицајем (а не под утицајем хуманизма као тосканска или римска). Млетачку ренесансу карактерише **спонтаност**, а највећи значај на сликама придаје се светлости. Тај правац назива се **луминизам**. Такође, важније су боје од линије, што већ наговештава уметност барока.

Најзначајнији представници ренесансе у Италији су **Мазачо**, **Донатело**, **Брунелески** (рана ренесанса), као и **Леонардо да Винчи**, **Микеланђело Буонароти**, **Рафаел** (висока ренесанса). У Холандији слика **Јан ван Ајк**, у Немачкој **Албрехт Дирер**, а у Шпанији **Ел Греко**.

8.

Барокна уметност

Уметност барока (17. век) заснован је на постулатима супротним ренесанси. Избегавају се затворени и правилни облици, а на сликама и

рељефима гомилају се фигуре. То се назива **кумуляција**. У доба барока бришу се границе између појединих уметности. Сликарске композиције су **монументалне**, а тематика је врло разноврсна. Барокна уметност је **натуралистичка**, са честим представама ружног. **Сликарство** се заснива на **односу светлости и сенке**, као и **динамици покрета**. Композиција слике је дијагонална. **Скулптуре** су такође **монументалне**, са рељефном обрадом (да би се остварио контраст светлости и сенке) и представом снаге тела. Тематика је углавном **хришћанска** и **митолошка**. Најзначајнији представници су **Микеланђело** (из своје касне фазе), **Каравађо**, **Веласкез**, **Рубенс**, **Рембрант**.

9.

Уметност 18. века

Уметност 18. века није јединствена, и углавном се дели на три правца.

Рококо је заправо завршни облик барока, и доминира у првој половини 18. века. Развио се у Француској, а проширио на Немачку и Аустрију. Највеће домете остварио је у **архитектури** и **примењеној уметности**. У **скулптури** доминира **орнаментика**, као и раскошни **декоративни елементи**. У **сликарству** преовлађује техника тзв. **загаситих боја**.

Класицизам је настао у уметничким круговима окупљеним на двору Луја XIV (тзв. Краљ Сунце). У првој фази класицизма има још доста барокних елемената, а нова фаза наступа са Француском револуцијом. Класицизам **тежи да обнови античке идеале**. Дубровчанин Рајмунд Кунић чак вели: "Не постоји лепота у природи. Лепоту су створили Грци". Класицистичка уметност је умеренија и једноставнија од рококоа. **Сликарство** се заснива на **пропорцији** (узор је Леонардо да Винчи). Самим тим, постојали су тачни канони за композицију слике. Има историјских мотива, актова, портрета, али доминира **пејзаж** (са пуно светлих боја и тонова). Главни представник класицизма у уметности је **Жан Доминик Енгр**.

Академизам је настао као природан завршетак класицизма. Зову га још и **традиционални хуманизам**. Назив "академизам" добио је овај правац по **Академији лепих уметности** (основаној 1795. године) у Паризу, где су се окупљали и школовали ови уметници. И академизам се ослањао

на антику, али више на ренесансу. Мотиви су сада углавном митолошки и **историјски**, а пејзаж готово да нестаје са слика.

10.

Класична уметност 19. века

Романтизам у уметности јавио се као **реакција на неокласицизам**. Није се толико испољавао у вајарству, а готово уопште га нема у архитектури. Врхунац је достигао у **сликарству** и **графици**. Сликаство романтизма није уједначено, али се могу издвојити неке особености: изразита **колоритност**; **комбинација светла и сенке**; **динамичност** композиције; **контрастирање боја**. Својим третирањем светла и сенке и контрастима романтизам је извршио велики утицај на импресионизам. Најважнији представници романтизма у уметности су **Франсиско Гоја**, **Ежен Делакроа**, **Теодор Жерико**.

Реализам је уметнички правац који за циљ има да одражава друштвену стварност. Одбацивала се митолошка и религиозна тематика, а није било ни алегоријских призора. Сликари Густав Курбе је рекао: "Не сликам анђеле, јер их никад нисам видео". Курбе се истицао сликама на којима доминирају призори мукотрпног рада и људске беде. Ипак, нису сви уметници реализма били подједнако ангажовани. Неки сликају пејзаже, при чему доминира тзв. **поетизовани пејзаж**. Када је у питању пропорција, приметан је на сликама **утицај класицизма**. У реализму се први пут јавља **карикатура** као одраз промишљања друштвене стварности (оцем карикатуре сматра се **Оноре Домије**). Најважнији представници реализма, који се у уметности протеглао све до средине 20. века, јесу **Густав Курбе** и **Иља Рјепин**. Реализам је у Срба дао више значајних сликара: **Пају Јовановића**, **Влаха Буковца**, **Уроша Предића**.

Прерафаелити су уметничка група основана у **Лондону 1848. године**, са циљем да реформишу енглеску уметност, а пре свега **сликарство** и **графику**. Узор су им били **сликари кватрочента** (15. века) који су претходили Рафаелу. Отуд и овај назив. Одликовала их је **мистичност** и **занатска перфекција**. На њиховим сликама доминирају религиозне теме, или теме из далеке митске прошлости (пуно је слика са призорима из легенди о краљу Артуру). Одликује их **натуралистички стил**, **линеарност** и **богат колорит**. Главни представници су **Данте Габријел Росети** и **Џон Раскин**.

Модерна уметност 19. века

Модерна уметност 19. века настаје у његовој другој половини и природна је спона са модерним тенденцијама у уметности 20. века. Међу многобројним правцима истичу се четири.

Импресионизам је уметнички правац настао у француском сликарству између 1860. и 1870. године као реакција на реализам. Покрет је настао када је **Едуард Мане** у **Салону одбијених** изложио своја два ремек-дела – *Доручак на трави* и *Олимпија*. Уследила је оштра реакција тзв. академичара, па се око Манеа окупила група младих сликара. На импресионисте је утицао и **развој фотографије**. Они су сматрали да ће сликарство изгубити трку са фотографијом ако не нађе нови пут. Технику импресионизма омогућило је и откриће да светлост има различите таласне дужине (**спектрална анализа**). Тако се дошло до сазнања да не само што постоје различите нијансе основних боја, већ и да постоје различите нијансе изведених боја. Тако је дошло до открића принципа **комплементарности боја**. На пример, иако је наранџаста боја настала мешавином црвене и жуте, не слаже се свака нијанса наранџасте боје са сваком нијансом црвене или жуте! Импресионисте **не занима предмет**, већ **светлост** која је независна од основне боје предмета. Светлост се на њиховим сликама прелива на предмет повезујући га са околином. Временом, на сликама импресиониста све се више елиминише цртеж. У складу са тим, импресионисти **нису поклањали пажњу детаљима**. Одликују их широки потези киста. Такође, када су се 1870. године појавиле боје у тубама, то је омогућило импресионистима да боје не мешају на палети, већ директно на платну, тако што су нове слојеве боје додавали пре него што се стари слој осуши. Временом, повећавале су се разлике међу импресионистима и у тематици и у стилу. Ипак, већина њих (сем Реноара) своје фигуре смештала је у природу. Најзначајнији импресионистички сликари су **Едуард Мане, Клод Моне, Камиј Писаро, Огист Реноар, Едгар Дега, Пол Сезан**. Импресионистичка **скулптура** људскога тела заснивала се на **модулацији** и **игри светлости и сенке**. Најзначајнији вајар импресионизма је **Огист Роден**, а најпознатија његова скулптура је *Мислилац*.

Постимпресионизам се служио решењима импресиониста, али је донео неке оригиналности. Под утицајем ренесансе слике постају **аналитичке** и **форма се организује структурално**. Тражи се, наиме, **унутрашња суштина предмета**. Постимпресионисти су сматрали да се сви природни облици могу свести на само три геометријске фигуре – **купу**, **лопту** и **коцку**! Под утицајем средњовековних фресака и мозаика, као и прекоокеанске културе (Тахити), постимпресионистичко сликарство одликује **декоративност**. Најзад, у представљању природе има пуно претеривања. Доминирају **јарке боје** и **оштри контрасти**, у чему неки (посебно у касној фази Ван Гоговог сликарства) виде и зачетке апстракције. Посебан вид постимпресионизма јесте сликање тачкама, тзв. **поентилизам**. Најзначајнији представници су **Пол Сезан**, **Пол Гоген**, **Винсент ван Гог**, **Тулуз Лотрек**. Најкарактеристичнији поентилиста био је **Жорж Сера**.

Симболизам се јавио у уметности као реакција на реализам, али и на импресионизам. С друге стране, надовезао се на романтизам. Основа свега, по схватању симболиста, јесте **симбол** као посредник између стварности и душе! Много више био је развијен у књижевности и музици, а мање у сликарству. Нема изразитих особина, сем што се предмети представљени на сликама појављују као симболи. Доминирају **спиритуалне и мистичне теме**. Назнака симболизма има већ код Гогена, а најзначајнији симболистички сликари су **Одилон Редон** и **Густав Климт**.

Сецесија се јавила првенствено у архитектури, као реакција на академизам. Пример је шпански архитекта **Гауди**. Сецесија није била само уметнички правац, већ и **мода** и **стил живота** на прелазу из 19. у 20. век. Цветала је **декоративна** и **примењена уметност**, а тада је створен и **индустријски дизајн**. У сликарству сецесију одликује **необична мешавина боја**, тако да на истој слици имамо и хармонију и контраст. Доминира **крива**, која треба да изазове осећај покрета на површини слике. Најбољи пример за то су слике **Едварда Мунка**, посебно најславнија – *Крик*. И **Пикасо** је почео као сецесионистички сликар, а чешки сликар и дизајнер **Алфонс Муха** прославио се својим уметничким постерима, рекламама и позоришним плакатима.

12.

Уметност прве половине 20. века

Прва уметничка група основана у 20. веку били су **фовисти**. Основани су 1905. у Паризу. Када су припадници ове групе излагали на Јесењем

салону, критичари су их назвали *les fauves* (дивље животиње), и отуда име овога правца – **фовизам**. Фовисти нису имали утврђене теоријске ставове. њихово сликарство више је представљало негацију импресионизма и натурализма. Одликовале су их јарке, дречаве боје, деформисане фигуре и одсуство перспективе. Најважнији представници: **Анри Матис, Морис Вламинк, Андре Дерен**. Матис је истицао утицај персијске уметности. Ценили су изузетно византијску уметност, као и архајску уметност, а под утицајем Гогена и афричку уметност, те уметност урођеника Океаније.

Експресионизам је књижевни и ликовни покрет који се јавио 1905. у Немачкој, са дрезденском групом "Мост". Прави замах добио је оснивањем минхенске **групе "Плави јахач"** и часописа "**Der Sturm**" ("**Јуриш**"), 1911. године. Као реакција на импресионизам, који се заснивао на утисцима, експресионисти "учитавају" своје духовно стање (религиозно, социјално, политичко, психолошко) у слику. Техничке особине указују на **јасно линијско разграничавање делова слике**, па се потом у те површине уносе боје. Многи сликари експресионизма радили су и **карикатуре**, и отуда у сликарству доминира **портрет**. Сличност са кубизмом ови уметници показују **издуженошћу фигура** које губе облик и декомпонују се (то је и под Мунковим утицајем). Експресионизам је настао као протест против друштвених неправди, а касније и протест против рата и сликање његових ужаса. У групи "Плави јахач" истицали су се: **Василиј Кандински** (по његовој слици група је добила име), **Паул Кле** (чувени циклус риба) и **Габријела Минтер**. Остали експресионисти: **Едвард Мунк** (у својој каснијој фази), **Ото Милер, Оскар Кокошка**.

Кубизам је настао 1907. и 1908. и врхунац имао уочи Првог светског рата. Назив потиче од погодног имена за једну слику **Жоржа Брака: кубус = коцка**. Кубизам је промовисан изложбом у Салону независних у Паризу. Био је реакција на фовизам и поново је афирмисао перспективу, али апстрактну. Настао је на теоријским основама Пола Сезана, који је у писму Емилу Бернаруду 1904. године нагласио: "Цео реални свет састоји се од коцке, кугле и ваљка, и сви се облици могу свести на то." Дакле, на овакав став утицао је постимпресионизам. Поред Жоржа Брака (чувена слика *Жена с гитаром*), кључни кубиста је **Пабло Пикасо**, који је најпре припадао фовистима, али је истраживао **простор**, у чему га је фовизам ограничавао. Под утицајем Сезана и афричке скулптуре Пикасо посматра исти објекат са више страна. То је тзв. **аналитички кубизам**. Опет, Брак је представник тзв. **синтетичког кубизма** који се заснива на техници **колажа**. Боје поново постају важне, а користе се и исечци из новина, исечци тапета који се комбинују са цртежом. Такође, доминира **уљана техника**. Веома је важна и кубистичка архитектура.

Футуризам је уметнички покрет заснован пред Први светски рат у Италији, а озваничен 1909. године манифестом **Филипа Маринетија**. Име указује на окретање модерности ("будућност"). Футуристи су обожавали брзину, технологију, али и насиље и рат. Већина их се прикључила Мусолинијевом фашистичком покрету. Као и кубизам, и футуризам је претеча апстрактне уметности. У сликарству футуризам су засновали **Умберто Боћони** и **Ђакомо Бала**. Настојали су да на својим сликама прикажу лепоту модерних машина. Њихове слике одликује **сноп линија и равни са утиском динамичног кретања и напетости**. Футуризам је своју популарност доживео у Русији, са **Казимиром Маљевичем**, где је постојао **егофутуризам** и **кубофутуризам**.

Први глобални уметнички покрет 20. века био је **дадаизам**. Заснивао се на **антибуржоаском усмерењу и провокацији**. У уметности је доминирало **ирационално**. Сам назив: *дада*, означавао је дрвеног коњића, али и дечје, инфантилно тепање. Одлике дадаизма су **сатира и иронија**. Покрет је настао за време Првог светског рата у Цириху, а оснивачи су **Тристан Цара** и **Уго Бал**. У Берлину се створила дадаистичка група око **Раула Хаусмана**, а у Келну око **Ханса Арпа** и **Макса Ернста**. Највећи сликар дадаизма је **Марсел Дишан**, са чувеном сликом *Мона Лиза с брковима*. Из дадаизма се изродио надреализам.

Надреализам је званично настао 1924. године, када је књижевник **Андре Бретон** написао свој *Манифест надреализма*. Поетички, овај правац ослањао се на **интуицију и несвесно**, инспирисан Фројдовом теоријом. Политички, надреалисти су били анархистички расположени и антибуржоаски настројени. Многи су, касније, пришли комунистичком покрету. Центри надреализма били су **Париз** и **Београд**. Најважнији представник је **Салвадор Дали**, а ту су још сликари **Рене Магрит**, **Макс Ернст** (почео као дадаиста), **Хуан Миро** и **Ђорђо де Кирико**. Од наших уметника, надреализму припадају **Ђорђе Костић**, **Бранко Миловановић** и **Слободан Кушић**.

Апстрактну уметност често бркају са надреалистичком и футуристичком уметношћу. Тачно је да је стварају и футуристи и надреалисти, али апстрактна уметност има своја посебна обележја. Апстрактна уметност **не следи природне облике, боје и начела простора**. Уметници и у сликарству и у графици и у вајарству слободно користе линије, боје и ликове. У вајарству уносе **облике** (а не фигуре), а у сликарству **геометријске ликове**. Овај правац настао је почетком друге деценије 20. века (око 1910), и претрпео је **утицај фотографије**. Постоје две врсте апстрактне уметности. Једна је **експресивна (лирска) апстракција**, која се одликује слободним површинама, сензуалношћу и

емоционалношћу. Типичан представник је некадашњи експресиониста **Василиј Кандински**. Друга је **геометријска апстракција**, која се одликује геометријским облицима, комбинацијом супротних боја, те одсуством емоционалности. Представници су холандски сликар **Пит Мондријани** и руски сликар **Казимир Маљевич**, који је 1912. године насликао своју чувену слику *Црни квадрат на белој подлози*.

Руска авангарда настала је око часописа "Свет и искуство", дведесетих година 20. века. Била је прожета западноевропским утицајима, пре свега сецесије и функционализма. Уосталом, већ је **Василиј Кандински** припадао авангарди, а у вајарству **Владимир Татљин**. Почетком тридесетих година руска авангарда је политички угушена, а многи уметници су отерани у логоре и убијени, док су неки емигрирали. Два су основна правца руске авангарде. Један је **супрематизам**, који је настао у комбинацији са футуризмом, и до крајњих граница довео **геометријску апстракцију**. Најважнији сликар је Казимир Маљевич, који је имао три фазе: црну, црвену и белу. На сликама супрематиста доминирају **круг** и **квадрат**. Други правац руске авангарде је **конструктивизам**, настао 1913. године и проширио се на Европу, а потом и у САД. И ове слике су се заснивале на геометријским фигурама, али комбинованим у **математичким пропорцијама**. Најважнији представник је **Александар Родченко**.

13.

Уметност после Другог светског рата

Апстрактни експресионизам је сликарски правац настао у Њујорку, средином четрдесетих година 20. века. Заснована је тзв. **Њујоршка** сликарска школа. *То је први уметнички правац настао на америчком тлу!* Од тада је Њујорк постепено сменио Париз као центар уметности. Емоције се изражавају путем **апстрактних форми** и **произвољног колорита**. Слике су монументалних димензија, и јаких контрастирајућих боја. Јак је утицај надреализма (Мондријани и Макс Ернст су побегли од нацизма у Њујорк). Највеће име је **Аршил Горски**, који слика под утицајем Мироа и Пикаса. Представници су и **Адолф Готлиб** и **Филип Гастон**.

Поп-арт је настао шездесетих година 20. века, а корене има у дадаизму и кубизму. То је **ироничан уметнички коментар на масовну културу**. Припадници овога правца уводе банално у тзв. високу уметност. Настао је паралелно у Лондону и Њујорку, а важна је техника штампе и плаката. У овом правцу доминира **графика**, као и **колаж**. Овај правац

представља критику меркантилистичке културе, а омиљена материја постаје **пластика**. Из овог правца настала је дизајнерска уметност. Апсолутни "папа оп-арта" био је **Енди Ворхол**, а истицали су се **Питер Блејк**, **Ричард Хамилтон**, **Роберт Индијана**, **Клаус Олденберг**. Велико светко име је и наш уметник **Душан Оташевић**.

Оп-арт (оптичка уметност) настала је такође шездесетих година 20. века, и заснивала се на сазнањима о физиологији ока и оптици, тј. на **оптичкој илузији** која одаје утисак нестабилности облика на слици. Доминирају **црно-бели геометријски обрасци**, којима се узајамно прекривају линије и плошне форме. Припадници овога правца ослањају се на радове Мондријана и Далија. Главни представник је мађарски уметник **Виктор Вазарели**.

Од 1960. до 1975. године главни правац у уметност био је **минимализам**. Он се базира на стварању предмета, слика и скулптура које имају **само естетски карактер**. Минималисти манипулишу бојама, тоновима и линијама, свдећи их на основне елементе. То је реакција на апстрактне претераности и друштвени ангажман. Јак је утицај Казимира Маљевича и супрематизма. За минималисте је карактеристично **одсуство симболике** ("Дело значи само оно што јесте") и **одсуство личног израза** ("Соба је соба, без обзира ко је слика"). Главни представници су **Франк Стела** (циклус тзв. "Црних слика"), **Сол Левит** и **Кели Елсворт**.

Напоредо са минимализмом, развија се правац **концептуализам**, по коме је уметност **идеја**, а не физички ентитет. Идеја тако бива важнија од реализације, а **уметничко дело је позив на размишљање**. У основи је филозофија Лудвига Витгенштајна. То је интернационални покрет, најмасовнији уметнички покрет 20. века. *Анализа уметничког дела постала је важнија од самога дела!* Прву изложбу концептуалисти су приредили 1970. у Њујорку. Изложили су поред слика и скице, као и текстуална упутства којима се подстицала машта публике. Типичан пример концептуализма јесте инсталација *Једна и три столице* **Џозефа Кошута**, који је изложио једну праву столицу, једну фотографију столице, једну слику столице и дефиницију столице из речника. Тако је указао на разлику између предмета, представе тог предмета и његовог значења. Поред Кошута, највеће име концептуализма је јапанска уметница **Јоко Оно**.

Перформанс је акциона уметност настала шездесетих година 20. века, и још увек је актуелна. Овај правац повезује класичне уметности, боди-арт, хепенинг, позориште и циркус. Перформанс има за циљ да **избрише границу између уметника и публике**. Највећа имена перформанса за ових педесет година били су **Ив Клајн**, **Оливер Фрост**, **Кира О' Рајли**, а највећа међу њима је **Марина Абрамовић**.

Фотореализам је уметнички правац настао у САД крајем шездесетих и почетком седамдесетих година 20. века. Представљао је реакцију на апстрактну уметност и перформанс. Циљ је **реалност ухваћена у тренутку**. Фотографисали су разне предмете у кретању, и на основу тих фотографија радили слике и скулптуре. Најзначајнији сликари фотореализма су **Ричард Естес** и **Џон Бедер**, а најзначајнији вајар **Двејн Хенсон**.

На фотореализам се надовезује **хиперреализам**, који је, сем сликарства, присутан и у стрипу, филму и књижевности. Циљ је **деформација реалне слике**, и поигравање са посматрачевим оком. Користили су **акрилне боје** и наносили их распршивачем. Стварали су **слике великог формата**, те **скулптуре у природној величини**. Истицали су баналност, декаденцију и бизарност. Представници су сликари **Том Блеквел**, **Роберт Бектел** и **Драган Малешевић Тапи**, те вајар **Рон Мјуек**.

Видео уметност се заснива на **електронски генерисаној слици**. Настала је у САД и Немачкој крајем шездесетих година 20. века. Уметници су користили електронску камеру са магнетоскопом, а потом телевизијски монитор. Експериментисали су **на основу механичких елемената неког електронског уређаја**. Циљ им је био деструкција телевизијске иконографије. Увели су тзв. **видео-бимове**. Представници: Нам Џунг Пак, **Гери Хил**, **Волф Востел**.

Пејзажна уметност представља уметничко **уређивање природне околине**, најчешће јавних паркова, дрвореда и амбијенталних целина. То су **тродимензионална уметничка дела инсталирана у јваном простору**, која су углавном пролазног карактера. Најзначајнији представник је **Џорџ Сигал**.

14.

Српска уметност кроз векове

а) Средњовековно сликарство

Разликујемо три врсте средњовековног сликарства: **зидно сликарство (фрескосликарство)**, **иконопис** (слике светаца на дрвеним плочама) и **илуминације** (минијатуре на пергаментним књигама). Заједничке особине фрескосликарства су различите с обзиром на време настанка. До 13. века **структура слике је монументална**, а композиције су великих размера. Слика је "**плитка**" и подређује се архитектури наших цркава и манастира. **Покрет фигура је крајње суздржан**. Од 13. века јавља се **израженија пластичност**, а композиције су **вишефигурне**, при чему су

лица издужена, а очи увећане (јер су "огледало душе"). Јавља се **дубинска перспектива**. Простор се потпуно подређује законима композиције. Сликама доминирају драматични моменти. При крају постојања српске средњовековне државе јавља се тзв. "**моравска школа**", која обраћа пажњу на детаљ и одликује се **изразитим колоритом** (фреске у Љубостињи). Аутори фресака углавном су анонимни. Једино се зна да је манастир Раваницу осликавао **Јован**, а манастир Љубостињу **Макарије**. Много фресака радили су дубровачки сликари.

После пада Срба под турску власт нема више ктиторства које је омогућавало процват религиозне уметности. Ретке цркве које су подизане више нису биле тако раскошне. У ово време (до Сеобе Срба 1690. године) развијали су се **уметнички занати** (вез, интарзија, златарство).

б) Уметност 18. века

И даље је основно зидно сликарство. Један део сликара у Угарској ради на традиционалан начин. Но, са закашњењем већина уметника прихвата **барок**. Године 1739. **Христифор Жефаровић**, израђујући живопис у манастиру Бођани, применио је нови колорит који одликује **нагомилавање боја и снажно контрастирање**. И у иконопису је применио слична решења. Значајан је и иконописац и портретиста **Никола Нешковић** који је израдио иконостас у Владичанском двору у Вршцу. **Амброзије Јанковић** је у барокном стилу осликао трпезарију манастира Врдник приказујући све детаље у вези са Косовским бојем. Иконописац **Теодор Крачун** учинио је велики искорак када је **икону претворио у слику!** Био је **зачетник рококоа** код Срба. Учио је у сликарској академији у Бечу. Израдио је иконостас у Хопову и у Саборној цркви у Сремским карловцима. Био је познати портретиста.

в) Уметност 19. века

У првој половини 19. века српски сликари углавном се школују у Бечу. Стога се јавља продужени век барока у виду **бидермајера** (1815-1848). Посебно је карактеристичан **намештај** из тог периода. Претеже **портрет**, а главни представници су **Арса Теодоровић** и **Константин Данил**. Као портретиста највеће домете остварила је прва српска школована сликарка, **Катарина Ивановић**.

Почетком четрдесетих година 19. века у сликарству преовлађује **романтизам**. Српско сликарство романтизма одликује **одсуство патетике и одсуство драматичности**. Углавном су то статични, тзв. **патриотски**

призори. Ово сликарство нема велики квалитет. Први сликар романтичар који од овога одступа у неким својим делима, који уноси и мотиве природе, као и женске лепоте, јесте **Ђура Јакшић** (*Ноћна стража, Девојка у плавом*). Одлика његовог сликарства јесте слободна **игра светлости и сенке**. За њим су дошли други сликари који уносе и друге мотиве: пејзаж, мртва природа, жанр-сцене.

Минхенски ђаци, а најпознатији је **Ђорђе Крстић**, ускоро зачињу нови правац – **реализам**. Крстић је сликао **пејзаже**, али и **иконостасе** (*Смрт кнеза Лазара у Саборној цркви у Нишу* није никада постављен, јер је црква сматрала да је сувише реалистичан, дакле профан). Позната је његова слика *Свети Сава благосиља Српцад*. Јавља се и тзв. **реалистично историјско сликарство**, чији су најбољи представници **Паја Јовановић** (1896. слика *Сеобу Срба*, а 1900. *Проглашење српског царства*), те **Марко Мурат** (1900. слика *Улазак цара Душана у Дубровник*). Истакнути представник овог правца је и **Урош Предић**.

Вајарство се развија у Срба тек на прелазу из 19. у 20. век, и то углавном **реалистично вајарство** под јаким утицајем антике, што се посебно види на скулптурама **Симеона Роксандића**. Он је израдио више споменика: *Дечак са разбијеном крчагом* (у Добрачиној улици у Београду), *Злосрећни рибар* (на Калемегдану). Један од оснивача сликарско-вајарског друштва "**Лада**", **Ђорђе Јовановић**, освојио је Златну медаљу на Светској изложби у Паризу 1900. године (скулптура *Црногорац на стражи*). Израдио је много биста и скулптура, међу којима и споменик Јосифу Панчићу у Студентском парку, споменик Вуку Караџићу у Београду, те споменик косовским јунацима у центру Крушевца. Значајан је и вајар **Петар Убавкић**.

г) Уметност 20. века (до Другог светског рата)

Прва српска сликарска школа основана је у Београду 1895. године. Основао ју је словачки сликар **Цирил Кутљик**, а прва ученица била је Надежда Петровић. Управо захваљујући раду те школе у српском сликарству јавља се **импресионизам**. Са њим, српско сликарство постаје европски релевантно, а нека дела српских импресиониста стичу светску славу.

Надежда Петровић слика импресионистичка платна у свом **Минхенском периоду** (1898-1903; тада је похађала Екстеров атеље). Додуше, на тим њеним раним радовима примећује се и утицај сецесије. Потпуно импресионистичке су слике из тзв. **Србијанског периода** (1903-1910), када доминирају **пејзажи** (слике Ресника) са комбинацијом ужарено

црвене боје и њој комплементарне зелене, где ствара тзв. **колористички вртлог**. У **Париском периоду** (1910-1912) Надежда Петровић прима фовистички утицај, и на сликама из тога доба (*Море, Мост на Сени*) доминира плава боја. Најзад, у тзв. **Ратном периоду** (1912-1915), до своје смрти, јављају се на њеним сликама трагови експресионизма. Слика **пастелом**, са густим, вишеслојним намазима који слици дају утисак рељефа. Теме су сада из националне историје, ту су и ратне сцене, те пејзажи Старе Србије (Косово и Македонија). Најпознатије су слике *Грачаница* и *Поље косовских божура*.

Праву афирмацију српско сликарство је доживело после **Југословенске изложбе** у Београду 1910. године. Јављају се и други импресионистички сликари, као што је брачни пар **Бета и Риста Вукановић**. Чак и када су прешли на реалистичко сликарство, на њиховим сликама остао је **импресионистички пленер**. Они су од Кутљика преузели сликарску школу. На њиховим платнима доминира портрет, пејзаж и мртва природа.

Између два светска рата јавља се цео спектар модерних праваца. Има **надреалистичких сликара**, као и оних који експериментишу са кубизмом. Ови тзв. **посткубисти** врло брзо прихватају **неокласицизам**. **Јован Бијелић** је као посткубиста имао врло шкрту палету боја, а важност је придавао форми. Потом је, као неокласициста, стварао дела **богате колоритности и чулне експресије**, а на сликама су се предмети "растакали". Чувени су његови *Мотиви из Приморја*.

Петар Добровић био је оснивач **Државне уметничке академије**, 1937. године (садашњи Факултет ликовних уметности). На његовим сликама запажа се **изузетно богатство боја**, блиставо светло које "прекрива" платно, као и **чврста и строга форма**. Сликао је медитеранске пејзаже у којима се примећује игра боје и светла, а био је и врстан портретиста.

Јавност и критика дуго нису прихватили **Саву Шумановића**. Он је био и теоретичар уметности (написао је збирку есеја *Сликар о сликарству*). У почетку му је узор био Модилјани, и стварао је **прве слике под утицајем кубизма**. Потом је, у другој фази, сликао **светлим бојама**, представљајући наизглед **незграпна, снажна тела**, особито женска. Такође, стварао је и узбудљива дела у којима се **лирска атмосфера меша са драматиком**. Ипак, највише је сликао **актове и пејзаже**. Најпознатије ликовне композиције су му *Пијана лађа*, *Луксембуршки парк*, *Шићанке*, *Берачице*.

Дела трајне вредности дао је и тзв. **поетски реализам**, чији су најпознатији представници **Стојан Аралица**, **Коста Хакман** и **Петар Лубарда**. На њиховим сликама доминирају **интензивне боје и светлост**,

али не на штету форме. Присутна је **дубинска перспектива**. Касније се иде на **контраст светла и таме**. Већина ових сликара, у страху од предстојећег рата, слика изразито **натуралистичке призоре** (Лубардина слика *Заклано јагње*). И после Другог светског рата, читаве две деценије, овај правац доминира, напоредо са класичним реализмом Паје Јовановића или Уроша Предића.

15.

Историја музеја

Реч "музеј" има основу у грчкој речи **μουσειον (museion)**, која је означавала свето дрво посвећено музама. Од 15. века та реч означава збирку предмета уметничке природе.

Постоји пет основних мотива за настанак збирке, из које су потекли музеји. То су: **радозналост, страст према прошлости, верска побуда, сујета, тржиште**.

Прве збирке уметничких предмета створене су у доба вавилонских краљева (**7. и 6. век пре нове ере**), и сврха им је била да покажу богатство и моћ владара.

У класичној Грчкој у храмовима су се прикупљали тзв. свети предмети, важни за верске обреде. За време атинске демократије у једном делу Акропоља створена је **пинакотека**. То је најстарија јавна галерија.

У Риму су богати патрицији сакупљали скулптуре и држали их у вртovima и салонима. Како се царство ширило, пристизали су нови предмети, а посебно вредни су били они из Египта. Све те римске збирке описао је **Плиније Старији** у свом делу *Историја природе*.

Током средњег века предмети су углавном били похрањивани у манастирским ризницама, и били су углавном **култни, тј. ритуални**. Јавност је могла да их види само у време великих црквених празника.

Ренесанса доноси одушевљење антиком, и потрагу за ретким и драгоценим старим предметима. Наравно, почиње да се развија и трговина уметнинама. Развија се **археологија**. Владари италијанских градова-држава сакупљају уметничке збирке, и оне ће постати основ данашњих италијанских музеја.

У Фиренци су владали **Медичи**. Козимо Први је отпочео стварање збирке слика и скулптура, а на томе је највише радио његов наследник **Лоренцо Величанствени**, који је био и велики мецена. Његов син, војвода Козимо Други поверио је **Ђорђу Вазарију** изградњу комплекса пословних зграда под именом **Уфици**. У оквиру тих зграда смештена је галерија коју је отворио Франческо Први **1585. године**. Он је, тако, збирку Медичијевих учинио јавном и свима приступачном. Ова збирка је ушла и у водич Фиренце из 1591. године као велика знаменитост. Састојала се од **галерије** (уметничке слике), **студиозе** (скулптуре) и **приватног кабинета** (раритети).

У Риму је још папа Сикст Шести **1471. године** отворио галерију античке бронзе. Његов сестрић, папа Јулије Други купио је античку скулптуру Лаокоона и 1506. је целу збирку изложио у палати Белведере. То је зачетак данашњег **Ватиканског музеја**, који је, међутим, за јавност отворен тек **1734. године**.

Први музеј у Енглеској био је **Ешмол музеј** у Оксфорду, настао од збирке лорда Трејдсканта. Збирку је од њега наследио лорд Ешмол и 1677. је поклонио универзитету у Оксфорду. За ову збирку подигнута је и наменска зграда **1683. године**. То је у првом реду био природњачки музеј, али имао је и уметничку збирку. **Роберт Плот**, који је водио публику по музеју и држао предавања, сматра се првим кустосом у историји.

Појава јавног музеја везана је за просветитељство и 18. век. **Петар Велики** је у Русији наложио да се све збирке отворе за публику, "да би народ видео и да би се образовао". Приватне збирке су полако постајале јавне. Последњи Медичи је своју збирку коначно 1737. поконио Фиренци. **Године 1753.** формиран је **Британски музеј** (зграда је подигнута 1820). Јавља се и систематска класификација збирки, најпре природњачких, па онда и других.

Историја **Лувра** отпочиње у другој половини 17. века, када је премијер Колбер одлучио да напуштену краљевску палату (краљ се преселио у Версај) намени за тзв. Велику галерију, "за образовање публике и усавршавање уметника". Било је то **1681. године**. Међутим, после Колберове смрти сва дела су враћена у Версај. У знаменитој *Енциклопедији* Жокур је израдио 1767. план будућег музеја у Лувру. Краљ Луј Шеснаести поставио је грофа Ангивијеа за директора краљевских здања, па и Лувра. Радови на уређењу Лувра текли су споро. Ипак, поново су активирани очи велике светске изложбе која је требало да се одржи

августа 1789. У јулу је избила Француска револуција. Нове власти утврдиле су следеће принципе: држава има одговорност за културну баштину; мора да постоји музеј као независна установа; музеј мора да буде непрекидно отворен за јавност; музеј мора да има дидактичку улогу. Године 1789. извршена је национализација црквених добара и десакрализација култних предмета, а 1792. извршена је национализација добара која су припадала краљу и племићима. Многа уметничка дела, као и предмети, тада су пренесени у Лувр. **Године 1793.** донет је **Декрет о Централном музеју уметности** и он је исте године почео са радом, да би **1811. године** коначно био отворен за публику.

Деветнаести век познат је као "век музеја". Тада су установљене три основне категорије музеја: **уметнички** (проишли из приватних збирки), **музеји природних наука** (природњачки музеји, музеји фосила, ботаничке баште) и **историјски музеји**. Временом су се развијали и **археолошки музеји**. Прва археолошка збирка је тзв. Египатско одељење у Лувру (1826. године). Стварају се и музеји тзв. модерне уметности, завичајни музеји, те етнографски музеји. Први музеј ван Европе је **музеј у Каиру**, отворен 1857. године, а други чувени **Метрополитен музеј** у Њујорку (1869. године).

У двадесетом веку најпре долази до уобличавања музеја, те њихове модернизације. Отварају се у музејима лабораторије за конзервацију и рестаурацију. Музеј добија и научну улогу. У новије време развија се **музеологија** као информациона наука, а појављују се и сасвим нове врсте музеја. Такође, музеј постаје веома важан чинилац тзв. културног туризма.